

107
Χ. Α. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Ο
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΔΙΑΚΟΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

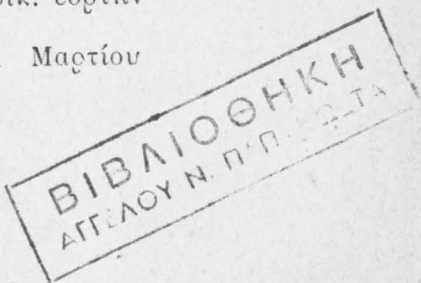
ἑκφωνηθεὶς

ΕΝ ΤΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΩΝ «ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ»

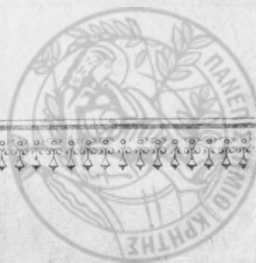
τῆ 26 Μαρτίου 1894

κατὰ τὴν ἐπίσημον πανηγυρικ. ἑορτὴν

ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ΚΕ'. Μαρτίου

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Α. ΚΤΕΝΑ
21. — Ὁδὸς Κορυμνοῦδρου — 21.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΔΙΑΚΟΣ

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

ἐκφωνηθεὶς τῇ 26 Μαρτίου 1894

ἐν τῇ ἐπίσημῳ πανηγυρικῇ ἑορτῇ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΕΤΕΙΩΣ

ΤΗΣ 25 ΜΑΡΤΙΟΥ

ἐν τῇ «Ἐταιρίᾳ τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ»

ὑπὸ

Χ. Α. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Α. ΚΤΕΝΑ

21 — Ὀδὸς Κουμουνδούρου — 21

1895

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

179381

Α. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ

Σῶν ἀέθλων, Διάκος μέγ' ἄριστε, ἐὼν θιασώτης

τόν δε πανηγυρικὸν Σῆ ζαθέη ἀρετᾶ

Κασταλῖης ῥεέθρων ἄπο εὐσεβέως ἀνέθηκα,

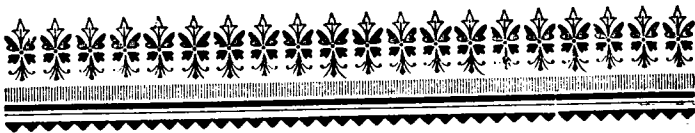
ᾧ ἐνι μυθολογῶ θαμβαλέος Σὰ κλέα.

Λίσσομαι δ', Ἀθανάτη Κορυφῆ, νεοίλικος ἔργον

δέξαι λιτότατον αἶνον ὀφειλόμενον.

Ἐάν ἡ ἱστορία ἐν τῇ παγκοσμίῳ πνευματικῇ δράσει ἐμφανίζῃ συνεχῆ διαδοχὴν ὕψους καὶ μεταπτώσεων, παριστᾷ τότε πιστικώτερον τὴν πορείαν τοῦ θεοῦ ἐκείνου ἔπους, ἔνθα ἡ φιλοσοφία καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου συνηνώθησαν ὅπως παραγάγωσιν τὸ μέγα θαυματοποιεῖον, ἐνθ' ἀνεπτύχθη ἡ μεγάλη ἐπιστήμη τῆς μεγαλοουργοῦ διανοίας, ἡ μεγάλη θρησκεία τῆς θριαμβευούσης ἀρετῆς. Ἡ ἱστορία εἶναι προῖόν τοῦ πνεύματος, καὶ τὸ πνεῦμα προῖόν τῆς ἱστορίας. Εἰς τὴν ἀπεραντον ἡχὴ τῶν ἀπωπᾶτων αἰώνων διαλαλεῖ ἡ ἱστορία τῶν ἀωνύμων χρονικῶν περιόδων, ὅπως συνδράμη τὸν μυθολογικὸν πλάστην εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν ἡμιθέων καὶ τῶν γιγάντων, ὧν προορισμὸς ἦτον ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ὑπερφυσικοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας, εἰς τὰ βάθη τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου, ὅπερ εἰς τὸ ἀπύθμενον ἐφέρετο χάος, διερευνὸν τὸ σύμπαν, ὅπως ἐκλέξῃ τὸν ἀντάξιον σταθμόν, ὃν νὰ μεταβάλλῃ εἰς πατρίδα. Καὶ εἰς τοιοῦτον ἀχανὲς ἄπειρον ἐρρίφθη ἡ θεία διάνοια, ὅπως προσελύσῃ τὸν μαγικὸν ἀστέρα, τὸν πολυτιμώτατον ἐκείνον ἀδάμαντα τοῦ ἀτελευτήτου οὐρανοῦ, καὶ μεταπλάσῃ τοῦτον εἰς γῆν, ἧς οἱ αἰῶνες, νὰ ἐγκολποθῶσι κοινόν τινα σκοπόν, κοινὴν τινὰ ἀλήθειαν, ὅπως συνεργασθῶσι διὰ τὸν μέγαν σκοπόν, ὅστις κατέστη ἀθάνατος, ἀφ' ὅτου ἡ ἀνεξάντλητος σοφία ἔθεσεν ἐπ' αὐτοῦ τῆς τελειότητος τὴν σφραγίδα. Ἐκτοτε ἡ ἱστορία ἀ-

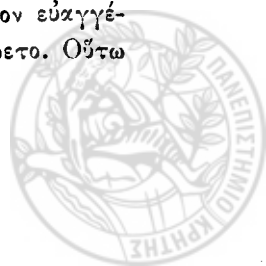
νέλαβε τὴν ἐξύμνησιν τοῦ κλέους τούτου, τοῦ ἀποκαλυφθέντος διὰ τῶν ἐμφανίσεων τῆς μεγάλης ἰδέας, τῆς ἀμόρφου ἐκείνης κτισθητοποιήσεως τῆς φαντασίας, ἥτις δὲν ὄνειροπόλει, διότι ἦτον αὐτῇ αὐτῇ ὄνειρον, ὅπερ ἐνεσαρκώθη τὴν ὕλην, ὅποταν ἡ θεία μοίρα ἐπραγματοποίησε τοῦτο διὰ τοῦ ἡθικοῦ νόμου. Καὶ ἡ σκιά τότε ἡ γιγαντώδης ἐκαλλύνθη, ἐσμικρύνθη, καὶ διεμορφώθη ὑπὸ τῆς ἰδέας εἰς ἡμίθεον, ὅπως οὗτος μεγαλοργήσῃ ἐπ' ὀνόματι τῆς.

Καὶ ἐγεννήθη οὕτως ἡ Ἑλλάς.

Καὶ μετ' αὐτῆς ὁ οὐρανὸς ἐφάνη διαυγέστερος, ὅπως διαλάμψωσιν οἱ θεοὶ τῆς, καὶ μετ' αὐτῆς ἡ γῆ προσέλαβεν ὅλα τὰ θέληματα, ὅπως φανῇ ἀνταξία τῶν καλλονῶν ἃς ἐδέχεται. Τότε ἐτελεῖτο ἡ θεία ἀρμονία τῆς ἐνότητος· ὁ οὐρανὸς κατήρχετο εἰς τὴν γῆν, ἵνα κατασκευάσῃ τὸν Ὀλυμπον, καὶ ἡ γῆ ἀνέρχεται εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπως ἀνύρῃ τὸ πνεῦμα· ὁ οὐρανὸς περιέκλειε τὸ σύμπαν εἰς τὴν ἰδέαν, ὅπως γεννήσῃ ἕνα θνητόν, καὶ οὗτος ἐξιδανίκευε τὴν ὕλην, ὅπως παραγάγῃ μίαν ἀθανασίαν.

Ὑπὸ τοιαύτης δὲ ἀναλλοιώτους μεταπλάσεις, προήχεται ἡ χώρα τῶν γιγαντοποιεῖων καὶ τῶν ἐκπλήξεων, συνιστῶσα τὸν θαυμάσιον πολιτισμὸν, ὅστις ἦτον ἡ ἀπαρχὴ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος πρὸς σύνταξιν κοινωνιῶν καὶ πολιτευμάτων. Ἡ ἄβυσσος οὕτως ἐγένετο πεδιάς, τὸ σύμπαν δὲ ἀντεπροσωπεύετο ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἥτις τὴν ἐκαλλιέργει.

Τοιαύτη ἡ διάγνωσις τῆς καταγωγῆς τῆς πατρίδος τοῦ μεγαλείου. Ἡ Ἑλλάς ἀμέσως κατενόησεν ἐαυτὴν καὶ τὸ στάδιον προδιέγραψε τῆς μεγαλοργίας τῆς, ὅπερ ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας τῶν αἰώνων ἀνεγνωρίσθη ὡς τὸ θεῖον εὐαγγέλιον, ἐνθα τῆς ἀνθρωπότητος ἡ διαθήκη ἀνεγράφετο. Οὕτω

δὲ διὰ τῆς μεγαλοφυΐας συνέταξε τοὺς ἐλευθέρους θεσμοὺς τῆς ἠθικῆς προαγωγῆς, συνήνωσε τὰ αἰωρούμενα στοιχεῖα, ὅπως ἀποτελέσῃ τὴν θεῖον λόγον, καὶ συναρμολογήσασα τὰς ἀπείρους ἐκτάσεις τῆς, ἐνέκρυψε ταύτας εἰς τὸν νοῦν, ὅπως συστηματοποιηθῶσιν εἰς τὸ μυστηριώδες τοῦτο ἐργαστήριον, καὶ δημιουργήσωσι τοῦ ἠθικοῦ θριάμβου τὸ κλέος.

Γενναῖαι καρδίαι καὶ μεγάλαι ψυχαὶ ἦσαν τ' ἀποτελέσματα τοιαύτης ἐθνικῆς δράσεως, τὰ σεμνὰ προϊόντα τοιαύτης ἐπιμελοῦς καλλιιεργείας, ἀπαράμιλλος δὲ τιμὴ ἐμελλε νὰ παρακολουθήσῃ τὴν θαυματουργικὴν ἐκείνην πρόοδον, ἥτις ἔβαινε πρὸς τὰ ἐμπρός, οὐχὶ ὅπως ἀνέυρη τὸ τέρμα τῶν πνευματικῶν κύκλων, ἢ καθορίσῃ τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν κατακτῆσεων τὴν ἑκτασιν, ἀλλ' ὅπως γνωρίσῃ τελειότερον τὸν κόσμον, ὅστις τὴν ἀνέμενε, τὴν γῆν, ἥτις τὴν προσεδόκα..

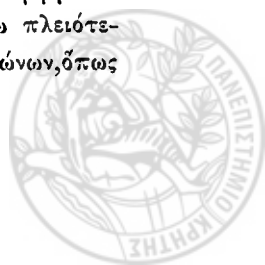
Ἡ αἴγλη τῆς εὐέλπιδος ἦοὺς προέβαιναν εἰς τὰ κατηφῆ καὶ ἀνήλια ἠθικὰ στρώματα, ὅπως τὸν ἀδιάλλακτον καταπαύσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ βρασμὸν καὶ ἀνακηρύξῃ τὸν ἠθικὸν νόμον ὡς ζωὴν. Καὶ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ὑπῆκον εἰς τὴν πανίσχυρον γοητείαν τοῦ ἐλληνικοῦ Δαιμονίου, δὲν ἐρρίφθη εἰς τὴν πλάνην, ἀλλ' ἐνεκρώθη πρὸ τοῦ θάμβους, ὅπως ὁ θάνατος ἀντὶ νὰ ἐκμηδενίσῃ αὐτὸ καταστήσῃ ἐπιδεικτικότερον τῆς ζωῆς.

Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἐμεγαλουργήσε διὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὁ θνητὸς οὕτω κατεδείχθη ἀντάξιος τῆς ἀθανασίας, ἥτις προητοίμασε δι' αὐτὸν τὸ μέλλον τῆς αἰωνίας φήμης, τῆς αἰωνίας τιμῆς.

Δὲν διαβλέπω οὐδεμίαν ἀνάγκην ὅπως ἀναπετάσω τὴν πολύπτυχον αὐλαίαν, ὅπως τὸ ἐκπαγλον τοῦτο κάλλος ἐμφα-

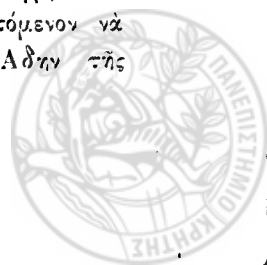
νίσω. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν εἰσὶν ἄφ' ἐνός μὲν κεκαρεσμένοι ἐκ τοῦ θεάματος τούτου, ὡς τοῦτο παριστᾷ ἡμῖν ἡ ἐπιστήμη ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως αὐτῆς, ἄφ' ἑτέρου ὅμως εἰσὶν ἀσθενεῖς, ὅποτε τὸ μεγαλεῖον ἐκεῖνο ἐμφανίζεται ἐν πλήρει τῇ θαμβῶδει γοητεία του. Ὅραμα, εἰς δὲ δὲν ἐσυνήθισαμεν, διότι ἴσως μὲ ὄλα τὰ ρῶτα τῆς προόδου, ὁ πυρσὸς τῆς πραγματικῆς ἀληθείας κείται ἐπιέσβεσμένος, καὶ δὲν περιβάλλει τὴν ἡδυτάτην ταύτην ὀπτασίαν διὰ τῶν καμπαῶν του ἀκτίνων. Δὲν θέλω νὰ ἀκολουθήσω τὰς παρηγόρους ἀναδρομῆσεις εἰς τὰς εἰκόνας τῶν ἀναμνήσεων. Δὲν θέλω νὰ ὀδηγήσῃ ὑμᾶς εἰς θριάμβους, οὓς ἀδυνατοῦμεν νὰ κατανοήσωμεν, καὶ εἰς παρελθόν, ὅπερ τελέως θὰ ἡγνοοῦμεν, ἐὰν ἐν τῷ πνυτελεῖ ζῶφῳ δὲν ἐφώτιζεν ἡμᾶς ὁ ἀθάνατος φάρος τῆς ἠθικῆς ζωῆς, ὁ ἐπίγειος ἥλιος τοῦ ἀοράτου οὐρανοῦ τῆς ἀρχιότητος, ὁ Παρθενών. Δὲν θέλω νὰ παραστήσω τὴν γενεάν τῶν ἡρώων, ἀλλὰ μόνον νὰ σπεύσω μεθ' ὑμῶν εἰς τὰ ἐρείπια τῶν ναῶν τῆς, ἔν' ἀποθαυμάσω τὴν γαλήνην των, ἔνα λατρεύσω τὴν φιλοσοφίαν των. Ἡ σημερινὴ Ἑλλάς τοιαῦτα ἔχει καθήκοντα· νὰ ἐναποθέτῃ λιθανωτὸν εἰς τοὺς συντετριμμένους βωμοὺς τοῦ πανσέμου πανθέου, οὐχὶ δὲ νὰ ἀνεγείρῃ νέους, ἀφοῦ δι' οὐδὲν σύγχρονον κλέος εἰσὶν οὗτοι προωρισμένοι. Δὲν θέλω νὰ ψάλλω νέα ἐπινίκια· μοὶ ἀρκεῖ ἡ ἡχὴ τῶν ἀρχαίων παιάνων. Δὲν θέλω νὰ δρέψω νέας δάφνας, ἐκ τοῦ εὐανθοῦς τῆς Κλειοῦς λειμῶνος, ὅπως στολίσω τοὺς τύμβους τῶν ἡρωϊκῶν προμάχων, ἀφοῦ ἀρκετοὶ στέφανοι τῶν εὐκλεῶν ἡμερῶν εἰσὶ καὶ ἐν τῇ ζηρασίᾳ αὐτῶν ἀνταξιώτεροι, ὅπως στολίσωσι καὶ νῦν τὰ συντρίμματα τῆς νενεκρωμένης εὐτυχίας. Δὲν θέλω νὰ εἰσδύσω πλειότερον διὰ τῆς φαντασίας εἰς τὰ βῆθη τῶν ἱστορικῶν αἰῶνων, ὅπως

άνερώ μεγαλοπρεπέστερα κειμήλια. Μοί ἀρκεῖ ἡ γῆ ἡ ὄργωθεισα ὑπὸ θαυμάτων ἡ γῆ... ἥς ἕκαστον ὄνομα ἐγκλείει καὶ ἐν μυστήριον, ἕκαστον, ἄντρον διαδηλοῖ καὶ ἐν μέλλον, ἕκαστος λόφος ἀντηχεῖ ἐκ τῆς λαλιᾶς καὶ ἐνός φιλοσόφου!...

Ἡ χώρα τῶν ἐρειπίων εἶναι εἰσέτι ἄφωνος ὑπὸ καταπλήξεως, καὶ οὐδεμία νεωτέρα μεγαλοφυΐα, ἐτόλμησε νὰ διαρρήξῃ τὴν σιγήν, ἀφ' ὅτου ἠχροάσατο τῆς ἰαχῆς τῶν πανηγυριζόντων τῆς Ἑλλάδος λαῶν. Νῦν δὲν ἀκούονται τὰ θορυβώδη σαλπίσματα τῆς νίκης τὰ μὴ δυνάμενα νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς τὴν γῆν, ἐνθα καθεύδουσιν οἱ ἀθάνατοι νεκροί. "Ἄς μὴ διαταραχθῆ ἡ σεπτὴ τέφρα των, ὅπως θερμανθῆ δι' ἀπογονικῆς τινος εὐκλείας, καὶ μετ' ἐκείνης τὰ ὁστὰ ζητήσωμεν ἄλληλα ὠθούμενα, ὅπως συμπληρώσωσιν ἀθάνατα σώματα. "Ὁχι! Δὲν θραύεται ὁ δεσμὸς τῆς εἰμαρμένης, οὐδ' ἐλευθεροῦται ἡ κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου ἀπὸ τῆς πυκνῆς ἀχλύος. Δὲν θέλω νὰ καταστῶ προδότης ἐφιάλτης, ὅπως ἀνακαλύψω μυστηριώδη ἀτραπὸν εἰς τὰ ἡλύσια διευθυνομένην τοῦ παρελθόντος πεδία, καὶ ὑποκλέψω μίαν γραμμὴν, ἐν πενιχρὸν σημεῖον καὶ ζωογονήσω τὴν εἰκόνα τῆς σήμερον, καὶ ἐμπνεύσω τὴν σκυθρωπὴν ὑμῶν παραφορὰν. Τὴν ἀσύμβλητον ἀλληγορίαν δὲν θέλω νὰ ἐξηγήσω διὰ τῆς μυστικῆς ἀλγηθόνος, ἀλλὰ νὰ καταστήσω ἐπιδεκτικωτέραν σωτηριωδεςτέρων λογισμῶν, εὐγενεστέρων σκέψεων.

Καὶ ὅμως ἡ ἀρχαιότης ἐκ τοῦ τάφου ἐκείνου, εἰς ὃν ἐνέκρουσε τὴν ἀμάραντον αὐτῆς ζωὴν, δὲν ἔμεινε ἀγνωστος ἐν τῇ μεγαλοουρίᾳ· τὰ ὑπέροχα στοιχεῖα, ἅτινα ἐγέννησαν τὰς ἀρχὰς τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας, ἔζων καὶ ἐν τῇ τέφρᾳ τῶν ἐνδόξων τέκνων τῆς. Τοιαύτη δὲ τέφρα ἦτον ἐπόμενον νὰ μὴ ἀπωλεσθῆ εἰς λήθην, τὸν ἀγνωστον τοῦτον "Ἄδην τῆς

έλληνικῆς ἱστορίας, ἀλλὰ νὰ ζυμωθῆ μὲ νέον αἷμα ἡρωϊκῆς ἐθελουσίας, μὲ νέον δάκρυ ἡμιωϊκοῦ μαρτυρίου, ὅπως πλασθῆ νέος Ἕλλην, ὅπως δημιουργηθῆ νέα Ἑλλάς.

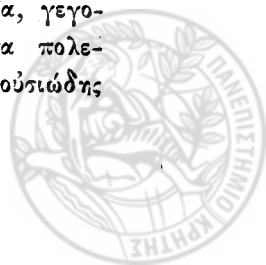
Δὲν εἶμαι ἱστορικὸς ἀνατόμος· ἴν' ἀναλύσω τὸ νέον τοῦτο σῶμα τοῦ γίγαντος, καὶ ὑποβάλλω εἰς ψυχολογικὴν ἐξέτασιν τὸν φυσιολογικὸν χαρακτῆρα τοῦ νέου τούτου ἡμιθέου. Ἐγνωρίσαμεν τοιαύτας μορφάς, τοιαῦτα ὑπερφυᾶ ὄντα εἰς τὰ εὐγενῆ τῆς ἐμπνεύσεως ὄνειρα· ἀπεθαυμάσαμεν τοιαύτας καλλογὰς εἰς τὰ σεμνὰ ὀράματα, ἅτινα γεννᾷ ἢ θέα τῶν ἀτιμύτων ἐριπειῶν. Τοιοῦτον ἔργον ἀνήκει εἰς τὴν γραφίδα, καὶ τὴν ἔρευναν ἐν τῷ παπύρῳ, ἐνῶ ἐγὼ προτιμῶ τὴν φαντασίαν, ὅταν πρόκειται ν' ἀπεικονίσω τὸν ἡρωϊσμὸν, τὴν ἀποθέωσιν.

Καὶ τί ἄλλο ἐμφαίνει ἡ φιλοσοφικὴ ἱστορία τῆς μεγαλοουργοῦσης ἐκείνης γενεᾶς, ἢ τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ ἰδεώδους, τὴν περιβολὴν τῆς φαντασίας διὰ τῆς πραγματικῆς ζωῆς;

Καὶ τῆς φαντασίας ταύτης εἶναι προῖον τοιαύτη ἀριστοχρικὴ πλάσις, τοιαύτη θριαμβεύουσα ἐθνικὴ ἐνότης.

Ἄν διανύσωμεν πρὸς στιγμὴν τὰς κατηρεῖς ἡμέρας τοῦ φραγκικοῦ δεσποτισμοῦ, θέλομεν ἀπαντήσῃ τοῦ πεπρωμένου τὴν σκέπην ἀδυνατοῦσαν νὰ ἐξαφανίσῃ τοὺς ἀδιαρρήκτους δεσμούς, δι' ὧν συγκοινωνεῖ ἡ ἀρχαία Ἑλλάς μὲ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀναγεννήσεως.

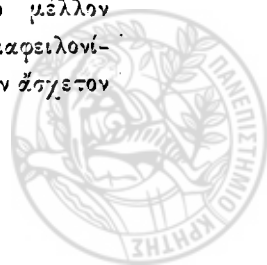
Τὸ 1821 δὲν παρίσταται ὡς ὁ πρῶτος σταθμὸς τῆς ἀναβιώσεως καὶ τῆς ἐνότητος, τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ ἐγκαθιδρύσεως τῶν μονίμων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας συνθηκῶν δὲν παρέχει εἰς τὸν ἱστορικὸν θετικισμὸν τινος στοιχεῖα, γεγνότα κοινῶ ἐνδιαφέροντος, καὶ συμβάντα δεικνύοντα πολεμικὴν τινα ἐξέγερσιν, ἢ ἐν γένει συντείνοντα ὡς οὐσιώδης

συμβολή εις τὸ ἔργον τῆς ἱστορικῆς ταξινομήσεως ἐν τῇ προ-
όδῳ τῶν ἐθνῶν. Τὸ 1821 ἐν τῇ παγκοσμίῳ δράσει δὲν εἶ-
ναι χρονικὴ περίοδος ἀπλῶς ἐπισκοποῦσα τὴν τύχην τῆς ἐ-
λευθερίας ἢ τῆς δουλείας χώρας τινος, ἀλλ' ὑψιστον φαινό-
μενον, ὅπερ ἐμφαίνει τὸν χαρακτῆρα σπουδαιοτάτης ἐθνικῆς
ἀξίας, ἣτις ἀνέκαθεν παρηκολούθησεν οἰονδήποτε ἀγῶνα τῆς
ἀποβλέποντα πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον, πρὸς τὸ κοινὸν ἀ-
γαθόν.

Αἱ μεγάλοι προνομιακαὶ ἰδιότητες, τῶν ὑπερφυσικῶν χα-
ρισμάτων τῆς πατρίδος τῶν τελειοτέρων θνητῶν, δὲν ἔμει-
ναν ἀδρανεῖς ἐν τῇ ἐνθέῳ ἐκείνῃ ὀρμῇ, ἐν τῇ αἰσθηματικῇ ἐ-
κείνῃ μέθῃ, ἐν τῇ εὐγενεῖ μαγίᾳ, ἐν τῇ σεμνῇ παραφορᾷ, ἐν
τῷ ψυχικῷ πυρετῷ, ὅστις ἐνεφύσησεν εἰς τοὺς προμάχους
τοῦ 21 τὸ θεῖον μένος, τὸν φλογώδη πόθον, διὰ κοινὴν ἐλ-
πίδα, ἣτις ἦτον ἡ ἐλπίς ἢ βιοῦσα ὑπὸ τὰ συντρίμματα τῶν
θριάμβων, ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῶν ναῶν τῆς νίκης, ἢ ζῶσα ὑπὸ
τῆς ἰσχύος τῶν ἀναμνήσεων.

Οὕτως ὁ ἱστορικὸς διὰ τὸ 1821 εἶναι μᾶλλον καλλωπι-
στῆς τῆς ἀπαστραπτούσης εἰκόνας, ἐξυμνητῆς τοῦ γυμνοῦ ἐ-
κείνου πλάσματος, ὅπερ ἐκλήθη διὰ τὴν περιενδύση διὰ τῆς
βασιλικῆς ἀλουργίδος, εἶναι μουσοπόλος συνθέτων τοὺς λαμ-
προτέρους του διθυράμβους, ὅπως φιλοτεχνήσῃ θεσπέσιον μου-
σοῦργημα ἀντάξιον τοῦ εἰδώλου τούτου, τοῦ δαιμονίου κατα-
σκευάσματος τῆς θείας προνοίας. Καὶ μήπως δὲν κληροδο-
τεῖ ἡμῖν ἡ γενεὰ αὕτη περιφανῆ μνημεῖα, δι' ὧν ἡ ἐξιδανι-
κευομένη ὕλη θεοποιεῖ τὴν ἰδέαν, καὶ ποικιλίαν ἐξ ἄλλου
ὀνομάτων, δι' ὧν τὸ παρελθὸν προσφέρει εἰς τὸ μέλλον
ὀγκῶδες μαυτώλειον εὐκλεῶν διανοιῶν; Καὶ τὸ ἀδιαφειλονί-
κτον κλέος τῶν ἀδιαφθόρων ἡμερῶν τοῦ 21, δὲν ἦτον ἄσχετον

πρὸς τοὺς ἀφθαιρέτους πολιτικούς κανόνας καὶ τὰ διάστροφα ἀξιώματα, ἀλλὰ τὸ πλεονεκτικτικὸν τοῦτο ἐλάττωμα ἦτο συμφυὲς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς συστάσεως τῆς κοινωνίας πρὸς κοινὴν συνδρομὴν ὑπὲρ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος· ὁ ἠθικὸς ἐκείνος τῆς παντοδυνάμου φιλοπατρίας σκοπός, τὸ εὐελπι τέρμα τῶν στοχασμῶν διεθερμαίνετο ὑπὸ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου. Οὕτω διὰ τῆς καταστροφῆς ἐδημιουργεῖτο νέος κόσμος, νέα γενεὰ μεγάλων πατραγαθίας ἀναμνήσεων. Τῆς ἀρχαιότητος τὸ θεῖον πνεῦμα δὲν ἐβασίλευε νῦν εἰς ἄμορφον χώραν, ἥ; αἱ ἐπισκοπήσεις τοῦ μέλλοντος θ' ἀνεύρισκον μόνον τὰ στοιχεῖα τῆς ἀενάου ἀλληλουχίας, τὴν κίνησιν καὶ διαμάχην, καὶ τὰ ἐσταμάτων ἐπ' αὐτῆς, ὡς σπουδαῖον χρονικὸν σημεῖον. Καὶ ἰδοὺ διατὶ ἐν τῇ βίβλῳ τῆς αἰωνιότητος τότε, θὰ παρίστατο ὡς ἡ θαυματουργὸς πορεία τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν. Εἰς τοῦτο θὰ καταμετρηθῆ κατὰ πόσον τῆς ἀνθρωπότητος οἱ περισπασμοὶ ἠδύνατο ὑψιστα ἐθελουσίας διδάγματα ν' ἀντιγράψωσιν ἐκ τῶν ἡμερῶν του. Ἡ ὕλικοποίησις τοῦ ἰδεώδους τῆς ἀρχαιότητος, ἦτον ἡ ἐπηγγελμένη εὐημερία λαοῦ ἀτυχοῦς ἀλλὰ πολυτίμου ἀξίας. Αἱ ἐξωτερικαὶ ἐκεῖναι ἐνδείξεις, δι' ὧν ἀπθηναντίσθη ὁ νέος Ἕλλην ἐν τῷ ἡρωϊσμῷ. ἦσαν ἡ ἐπίσημος ἀναγνώρησις τῆς ὑπερτάτης θρησκείας, τοῦ καθήκοντος, οὐ προῖον ἐξήχθη ὁ φωτισμὸς τῆς νεωτέρας διανοίας. Ἡ ἀρμονία ἐκεῖνη τῶν σεμνοτέρων πατριωτικῶν αἰσθημάτων ἐσχημάτισε τὴν ὄλην ἐνότητα ἐν τῇ ἐθνικῇ πολιτείᾳ· ἡ αὐτὴ δ' ἀναλογία καταδηλοῦται καὶ ἐν τῷ καθόλου εἰς τῶν θνητῶν, οἵτινες δὲν ἔζων, ἐὰν δὲν συνέζη αὐτοῖς καὶ ὁ πόθος, τὸ μυστηριώδες τοῦτο ἀπόφθεγμα τῆς μεγάλης καταγωγῆς των, τὸ ἀλέθητον

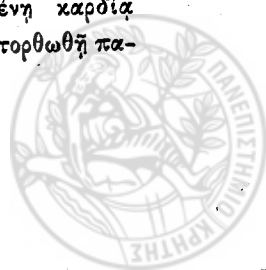
τοῦτο ἀξίωμα, ὅπερ ἐδημιούργει τοὺς μάρτυρας τῶν ἐλευθεριῶν.

Εἰς τὸ 21 τὸ φυσικὸν στάδιον τῶν ὑπερρφάνων ἀγωνιστῶν ἦτον ἡ εὐγενὴς ἀμιλλα, ἐξ ἧς ἐπήγαζον αἱ μεγάλοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐμπνεύσεις, αἱ μεγάλοι πράξεις, αἵτινες διὰ τῶν δακρύων ἢ τοῦ αἵματος ἐξηγίαζον τὰς θυσίας. Ἡ παραμυθία ἤντλει τὴν ἰσχὺν αὐτῆς ἐκ τῆς ἀρετῆς, καὶ ὁ ἠθικὸς νόμος διὰ τῶν δεινῶν καὶ συμφορῶν τῆς δουλείας συνεχράτει τὸ ἀειθαλὲς κάλλος τοῦ ἑλληνικοῦ γοήτρου, ὅπερ δὲν ἀπεσβέννυτο εἰς τὸν καπνὸν τῶν ἐχθρικῶν πυροβόλων, οὐδ' ἐξεμηδενίζετο πρὸ τοῦ ὄγκου τῶν βαρβαρικῶν στιφῶν, οὐδ' ἀπεξεδύετο τοῦ προνομιακοῦ μεγαλείου πρὸ τῆς δεσποτικῆς αὐθαδείας τοῦ ὑπερφιάλου τυράννου.

Εἰς τὰ περιπόθητα λημέρια τοῦ ὑπερρφάνου λαοῦ τῆς ἐπαγγελίας, δὲν ἦτον ἄγνωστος ἡ χάρις ἣν ἐκόμιζεν ἐπὶ τῶν πετέρυγων ἡ εὐκλεὴς φήμη τῶν ἀρχαίων νικῶν, ἐνῶ τὸ θαυμάσιον ἄγγελμα τῆς θριαμβευούσης δικαιοσύνης ἐπέφερεν εἰς τοὺς λαμπροὺς μας ἀρματωλοὺς τὸ αὐτὸ ἐνθουσιῶδες πάθος ἐν τῇ καρδίᾳ, ἥτις ἐγνώριζε νὰ διαρρηγνύηται, ὅποτε οἱ τελευταῖοι παλμοὶ τῆς, ἔμελλον νὰ συνενώθῳσι μὲ τὴν ἡγῶν τῶν πολεμικῶν σαλπισμάτων καὶ τῶν νικητηρίων παιάνων.

Καὶ ἤδη ὑπανίσταται αἰσθηματικῆς τίς διέγερσις, ὅπως ἐν τῇ κακοδαιμονίᾳ τῶν ἡμερῶν τούτων, ἐνθα εἴμεθα πένητες τῆς δόξης ἐκείνων, καὶ ἐλεεινοὶ διώκται τῶν ὄνειροπολημάτων των, ἀναλάμψη ἐν τῇ βεβακχευμένη ἡμῶν συνειδήσει ἀκτίς τῆς ἀθανάτου ἐστίας τοιαύτης ἱστορικῆς περιόδου.

Ἐν τῇ ὑπνωττούσῃ φαντασίᾳ, τῇ νενεκρωμένη καρδίᾳ καὶ τῇ ναρκώδει ἡμῶν ἠθικῇ διαμορφώσει, ἃς κατορθωθῆ πα-

ρηγορός τις ἀναπτέρωσις τοῦ λησμονημένου αἰσθήματος, ὅπερ ἕνα ἔχει προορισμόν, καὶ ἐν ἔτι νὰ ἐπιτελέσῃ καθήκον.

Δὲν ἐξασφαλίζομεν τὰς μεγάλας ἠθικάς ὑποχρεώσεις διὰ τῶν κοινῶν καὶ τετριμμένων ἐπιδείξεων καὶ ἑορτῶν, δι' ὧν ἐπισημῶς θιαβεσθαιούμεν τὸν κόσμον ὅτι αἰώνιως καθεύθομεν· δὲν ἱκανοποιεῖται ἡ μυστηριώδης προσδοκία, ἣν μᾶς ἐνεφύσησεν ἡ πνοὴ τῆς πατρικῆς κληρονομίας, διὰ τῆς φαιδρᾶς ἐκείνης καὶ πανηγυρικῆς ἐπιμνημοσύνου τελετῆς, πρὸς τοὺς τόπους τῶν μαρτυριῶν των, οὐδ' εἶναι ἀρκετὴ ἔνδειξις εὐγνωμοσύνης ὁ κυματισμὸς 2-3 ἔθνικῶν σημαίων, ἐπιβεβλημένων εἰς τὰς θυρίδας τῶν δημοσίων καταστημάτων· σημαίων, ὧν τὴν θέαν ἐσυνειθίσσαμεν ἀρκούντως, μᾶλλον εἰς τὰ ἀθλιώτερα καταγώγια. Δὲν εἶναι πραγματικὴ διαβεβαίωσις τῆς τιμῆς πρὸς τὴν ἀθάνατον μνήμην ἐκείνων, τὸ θέαμα τῶν μαχητῶν περιοριζομένων ἐν τῇ κοινωνικῇ καὶ πολιτικῇ εἰρκτῇ, ἔνθα θεσμοὶ οὐχὶ μεγαλεπήβολοι τοὺς ἔταξαν, οὐδὲ δύναται τις νὰ παρηγορηθῇ, ὅποτε ἡ χαρμόσυνος ἡχὴ τῶν πυροβόλων μᾶς βεβαιοῖ ὅτι αἱ ἀποθῆκαι τοῦ πολέμου κάτι τι ἐμπερικλείουσι, ἐν τῇ ἡρεμίᾳ καὶ τῇ γαλήνῃ, ἥτις βασιλεύει μετὰ τῆς ἀφροντησίας καὶ τεμπελιάς ἐν αὐταῖς.

Ἄλλὰ καὶ ὁ δοῦλος Ἑλληνισμὸς δὲν δύναται βεβαίως νὰ δυσαρεστῆται μετὰ παραπόνων, ἀφοῦ ὁ ἔθνισμὸς βασιλεύῃ ἐν μεγαλοπρεπείᾳ εἰς ὅλην αὐτοῦ τὴν ἑκτασιν, ἀπὸ τῶν μελανῶν ἐκείνων καὶ σκιερῶν κελίων τοῦ Φαναρίου λαμβανομένης τῆς ἀφετηρίας. Δὲν θέλομεν τὸ βλέμμα ἡμῶν, ὅπερ νῦν ἐντρυφᾷ εἰς τὰς μαγικὰς ἀπολαύσεις τῆς 25 Μαρτίου, νὰ βεβηλωθῇ ἐν τῇ ζοφερᾷ εἰκόνι τῶν ἔθνικῶν ἀνοσιουργημάτων καὶ τῶν ἠθικῶν ἀνομιῶν, δι' ὧν ἡ ἀμνημονία, ἡ συμπαρομαρτοῦσα αὐτῇ κηλὶς εἰς τὴν νεωτάτην

ἡμῶν ἱστορίαν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπισημοποιηθῆ. Δὲν ἐπιτρέπει ἡμῖν αὐτὴ ἡ ἱερὰ ἡμέρα, ὅπως, ἀντὶ διθυράμβων καὶ πανηγυρικῶν, τελέσωμεν μαύρην πρὸς ταύτην τελετὴν, καὶ προβῶμεν εἰς ἐπιτέλεσιν τῆς συνθήκης ἐκείνης, ἥτις ἐπιτάσσει ἡμῖν νὰ συμμαχήσωμεν μὲ τὸν παραλογοισμὸν καὶ τὴν ἀποτύφλωσιν, μὲ τὰ πνευματικὰ ἐκεῖνα ὄργανα, ἅτινα καθίστανται ἀπαραίτητα, ὅπως μεταπλασθῶμεν οὐχὶ εἰς ἐργάτας τῆς ἀνομίας, ἀλλὰ εἰς ἐκδικητὰς σώζοντας τὴν τιμὴν καὶ ἡμῶν καὶ τῆς πατρίδος....

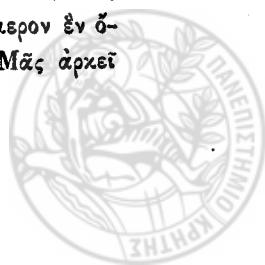
*
* *

Ἄλλ' εὐτυχῶς ἐν τῇ μαρασμῶδει ταύτῃ καταστάσει ἡ ἑθνικὴ ἡμῶν ἐορτὴ, προσκαλεῖ ἡμᾶς ὡς θρησκευτικὴ ἀνάστασις ἐν τῇ κοινῇ λειτουργίᾳ. Τὰ πολύτιμα ἡμῖν προσφέρει δῶρα τῆς ἐλπίδος, ἅτινα τῇ χορηγοῦσιν αἱ καλλοναὶ τῶν εἰκόνων
σὺ 21.

Προσέλθωμεν νῦν, καὶ ἐπὶ τῶν βωμῶν τῶν ἡμιθέων ἐναποθέσωμεν ἄφθονον τῆς εὐγνωμοσύνης τὸν λιβανωτόν, ἀφοῦ στερούμεθα τῶν δαφνίνων στεφάνων, ἀνταξιωτέρου κοσμήματος ἐκεῖνων.

Ἄς ζήσωμεν ἔστω καὶ μίαν ἡμέραν μὲ τὸ 21. Ὁ θίος ἡμῶν δὲν ἐπιτρέπει πλειότερον συγχρωτισμὸν. Μᾶς ἀρκεῖ ἡ ΚΕ' Μαρτίου. Μᾶς ἀρκεῖ ἡ αἰγλήσσσα ποιήσις ἡ ἐξυμνοῦσα τὸν Λεωνίδα ἐν Θερμοπύλαις πίπτοντα πρὸ ἐκεῖνων, οἵτινες τὸν ἐφόνευσαν, διότι ἦσαν ἀνάξιοι νὰ τὸν ἀποθαυμάσωσι ζῶντα.

Μᾶς ἀρκεῖ καὶ τοῦ νέου Λεωνίδα ὁ οὐράνιος θρίαμβος ὅπως λησμονήσωμεν πρὸς στιγμὴν τὴν γῆν, ἥτις κατέστη ἴσως ἀσεβῆς πρὸς τὴν μνήμην του. Μᾶς ἀρκεῖ τὴν σήμερον ἐν ὄνομα, ὅπερ ὡς κεραυνὸς πλήττει τὴν καρδίαν. Μᾶς ἀρκεῖ

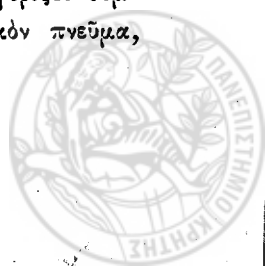

ἡ συντετριμμένη ἐκείνη ὀδύνη, ὁ ἐξευτελισμός, ἡ ἀποσύνθεσις, ἡ κατάπτωσις, ἡ μηδαμινότης μας, ὁ ἠθικὸς σπαραγμὸς, ὁπότε εἰς τὰς ἀκοάς μας ἀντηχῆσῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος τῆς Ἀλαμάνας. Γίγας καταπλήξῃς καὶ θάμβους ἐμφανίζεται ὡς ἡμίθεος, ὡς θεῖος μάρτυς συνταράσσων σώματα τὰ τὰ ἐκνευρισμένα, τὰ ἰσχνά, τὰ μαρασμῶδη.

Ἀθανάσιος Διάκος φωνεῖ ἡ ἱστορία, καὶ τὸν ἐγκολποῦται ἡ φήμη, ἡ παράδοσις, ἡ ποίησις ὅλη, ὅπως θερμανθῆ, ὅπως ἀνέλθῃ εἰς τὰ ὕψη τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἠρωϊσμοῦ, ὅπως γνωρίσῃ ἐν τῇ ἐμπνεύσει ἓνα ὑπεράνθρωπον μάρτυρα, ὅπως θαυμάσῃ ἐν τῇ καταλήψει τὸ ἐνδοξότερον θῦμα, ὅπως λατρεύσῃ ἐν τῷ συναισθήματι ἓνα ἐθνικὸν ἅγιον.

Ὡ! ἤθελον ἡ μεμακρυσμένη ἡχὴ ἐκ τῆς Ἀλαμάνας τοῦ 21 νὰ ἐβρόντα νῦν, ὅπως ἡ ἀκοή μας μάθῃ ἐπὶ τέλους καὶ τὴν λαλιὰν τῶν ἡρώων, οὓς δὲν ἐγνωρίσαμεν, ὅπως ἡ καρδιά μας συγκινηθῇ ἐκ τῶν ἀναμνήσεων, ἃς δὲν ἐσεβάσθημεν.

Φαντασθῆτε τὸν Διάκον πρὸ τοῦ Ὁμῆρ Βριώνη ἀκούοντα τὴν προσφερομένην αὐτῷ ἀρχηγίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ μετὰ ὑπερηφανείας καὶ ἀπαραμίλλου ἰπποτισμοῦ περιφρονοῦντα τὸν Τοῦρκον στρατηλάτην. Φαντασθῆτε τοῦτον καταφρονοῦντα τὸν θάνατον καὶ φωνάζοντα «ἡ Ἑλλάς ἔχει καὶ ἄλλους Διάκους». Ὡ! Ἡγνῶει ὁ ἀθάνατος μάρτυς, ἐὰν ἡ ἐπιθανάτιος αὕτη φράσις του θὰ καθίστατο τὸ σεμνότερον κόσμημα τῶν ἀπογόνων του. Ἴδου ὁ θρίαμβος τῆς γλώσσης, ἥτις διὰ τοῦ ἠρωϊσμοῦ ἀποτελεῖ θαυμαστὸν παιᾶνα πρὸς τὸν θεὸν τῆς Ἑλλάδος. Φράσις, εἰς ἣν ἐγκρούπτεται σύμπασα ἡ Ἑλλάς, φράσις, δι' ἧς πανηγυρίζει σύμπαν τὸ 21. Φράσις, δι' ἧς ἐορτάζει τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα, δι' ἧς ἐξυμνεῖται ἡ ἐλληνικὴ καρδιά.

Δὲν ὠμίλησε τότε μόνον ὁ μεγαλόψυχος μαχητὴς ἀλλ' ἅπαντα τὰ στήθη τῶν συναγωνιστῶν του. Καὶ ἡ κοινὴ πίστις πρὸς τοιαύτην μεγάλην ἀνάμνησιν, εἶναι ἡ πανελληνίος μαρτυρία, ἐπιβεβαιούσα τὸ ὑπέροχον ἱστορικὸν κλέος τῆς Ἀλαμάνας, δι' οὗ ἐρμηνεύει τὴν θεῖαν ἀρχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος. Τὸ μέγα μυστήριον, ὅπερ ἐνέκρυπτεν ὁλόκληρος γενεὰ εἰς τὴν θρησκείαν αὐτῆς, ἥτις ἦτον ἡ πατρίς, ἐξηγεῖται διὰ τοῦ μεγάλου τούτου τῆς ἐθελουσίας θριάμβου.

Ἡ Ἑλλάς ἐμεγαλοῦργησεν ἐν τῇ ἀμύνη καὶ δὲν εἰσήλασεν εἰς ἀλλότρια ἐδάφη, ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐξανθρωπίσῃ τὴν βαρβαρότητα τῶν λαῶν. Ἐν τῷ μαρτυρίῳ δὲ τούτῳ ὁ σεμνὸς χαρακτῆρ δικαίου προγράμματος, ὑπερβαίνει τοὺς κοινούς θεσμούς καὶ τὴν τετριμμένην τῶν ἐθνῶν συνθήκην, καὶ προδιαγράφει νέαν ὁδόν, δι' ἧς ἐξαγιαάζεται ὁ μάρτυς, ὅπως λατρευθῆ ὁ ἦρωσ. Καὶ ὁ Διάκος εἶναι οὕτω τὸ κοινὸν ἰδεῶδες, εἰς ὃ συναντῶνται αἱ φλογερότεραι ἀκτίνες τῶν ἐθνικῶν ἐλπίδων· εἶναι τὸ θεσπέσιον ἰνδαλμα, ὅπερ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ ἀποθεουμένου εἰδώλου. Εἶναι ὁ ἐθνικὸς μάρτυς, ὁ ἐθνικὸς ἦρωσ. Ἐὰν δὲ ἡ θρησκεία εἶχε πλειοτέραν ἀνάγκην θετικωτέρων μέσων καὶ ἑλληνικωτέρων ἀποβλέψεων, ἡ εἰκὼν τοῦ Διακού δὲν θὰ περιορίζετο μόνον εἰς τὰ μουσεῖα, ἐνθα ζῆ ἡ θεότης τῶν ἀναμνήσεων, ἀλλὰ θὰ συγκατελέγετο μετὰ τῆς χορείας ἐκείνων, οἵτινες ἀπαιτοῦσι παρὰ τῶν πιστῶν τῶν οὐχὶ θαυμασμὸν ἀλλὰ πρόσκυνησιν. Ἄλλ' ὁ Διάκος ἴσως ἐν τῇ φαντασίᾳ ἡμῶν περιβάλλεται ὑπὸ λαμπροτέρας αἴγλης. Ἡ ἱστορία πιστῶς ἐπικυροῦσα τὸ μέγα ἐκεῖνο γεγονός παραδίδει τοῦτο ἡμῖν ἄνευ ἐπιφυλακτικιότητος καὶ ἐνδοιασμῶν, ἄνευ τῶν στοιχείων ἐκείνων, ἅτινα ὑποβοηθοῦσι τὴν ἀνάμνησιν διὰ καταλλήλου δημιουργίας φήμης καὶ παρα-

δόσεων. Ὁ Διάκος προσέφερεν κοινὸν ἰδεῶδες οὐ μόνον εἰς τὸν φιλοπάτριδας ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς φιλοθρήσκους.

Ἡ πληθὺς τῶν ἀπαρτηρήτων εὐεργετημάτων, ἅτινα διηνεκῶς χορηγεῖ ἡ θρησκευτικὴ τοῦ λαοῦ διαμόρφωσις καὶ ἡ πεποιθήσις εἰς ὠρισμένας ἀρχὰς ἀπορροῦσας ἐκ παραδόσεων, ἐν τῇ ἐθελουσίᾳ τοῦ Διακοῦ, προσλαμβάνει μέγα πλεονέκτημα, ὅπερ διεγείρει οὐ μόνον τὴν μίμησιν ἀλλὰ καὶ τὴν σταθερότητα.

Τὰ λοπτοφῶ πνεύματα ἐν τῇ ἀναμνήσει τῆς Ἀλαμάνας εὐρίσκουσι φιλοσοφίαν ὀλόκληρον, διδάσκουσιν καὶ παρηγοροῦσαν, μεγαλοργοῦσαν καὶ ἐν σεμνῶ μεγαλείῳ ὑπερφανευομένην.

Δὲν μεγαλύνεται μόνον ἡ διάνοια ἐν τῇ ἀναμνήσει ἐκείνῃ, οὐδ' ἡ ποίησις μόνῃ ἐν τῇ ἐφοραζούσῃ δόξῃ τῆς, ἀλλὰ πανηγυρίζει ἡ ἱστορία τῶν ἀγνωστέρων ἡμερῶν μας, ἡ ἱστορία τῶν λαμπροτέρων στιγμῶν τῆς νεωτέρας ἐθνικῆς περιόδου.

Ἄς μοι ἐπιτραπῇ ὅπως ἀναλογισθῶ καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἡμερῶν, αἵτινες ἀρχοῦνται ἀπὸ τῆς σήμερον, καθ' ἃς θὰ ἐμφανισθῇ θειά τις φιλοσοφία φέρουσα τὸν σταυρὸν τοῦ μαρτυρίου, καθ' ἃς ὁ ἀκάνθινος στέφανος τοῦ νυμφίου τῆς ἐκκλησίας θὰ περιβάλλῃ τὸν κόσμον ὡς πολὺχρυσον καὶ πολυτίμητον στέμμα. Ὁ χριστιανικὸς κόσμος συνοδεύει τὸν μέγαν εὐεργέτην του εἰς τὴν ἀθανασίαν, βαίνων ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἣν ἐκεῖνος ἐν μέσῳ τῆς ἡθικῆς διήνοιξεν σκοτίας.

Γονυπετεῖ ἡ ἀνθρωπότης πρὸ τοῦ ξύλου ἐκείνου, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἕλλην, οὗ ἡ πατρίς εἶναι δευτέρα θρησκεία, ἐν τῇ ἐθνικῇ μορφῇ τοῦ ἥρωος τῆς Ἀλαμάνας ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ ἐν ἔτι καθήκον. Τοῦ Χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον ἐδοξάσθη καὶ

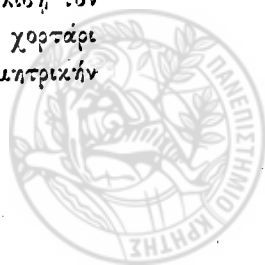

ἐκεῖ, οὐχὶ ὅπως προσθέσῃ εἰς τῶν ἁγίων τὴν χορείαν νέον κλέος, ἀλλ' ὅπως προσφέρῃ ἓνα ἔτι θεμέλιον λίθον διὰ τὸν ναὸν τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, ὅστις μόνον δι' αἵματος ἠδύνατο νὰ στηριχθῇ.

Συγκρατήσατε τὴν καρδίαν καὶ παρακολουθήσατέ με εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκείνην μικρὰν Ἱερουσαλήμ, καὶ στήτε πρὸ τοῦ πενιχοῦ Γολγοθᾶ, τῆς Ἀλαμάνας· παρατηρήσατε τὸν Διάκον φέροντα τὸ ἀπαίσιον τοῦ μαρτυρίου ὄργανον καὶ ἐν θλιβερῷ μειδιάματι ἰστάμενον ἐκεῖ, οὐχὶ ὅπως θρηνήσῃ τὸν καταστρεφόμενον βίον, οὐχὶ ὅπως κλαύσῃ τὴν τύχην, τὴν εἰμαρμένην, οὐχὶ ὅπως μοιρολογήσῃ τὴν μαραιομένην λεβεντιάν του, οὐχὶ ὅπως ριφθῇ εἰς ἰλασθηρίους ὀλοφυρμούς καὶ γόους, ἀλλ' ὅπως συναρμολογήσῃ τοῦ ἠθικοῦ ἄλγους τοὺς φθόγγους, ὅπως συναθροίσῃ ὅλους τοὺς πόνους τῆς ὀδύνης διὰ νὰ φιλοτεχνήσῃ τὸ ἁθῶν του παράπονον. Συλλέγει ὅλα τὰ μειδιάματα ὅπως συνοδεύσῃ τὸ τελευταῖόν του τραγοῦδι εὐφρόσυνος, καὶ καθ' ἣν ὥραν αἱ φλόγες προσεπάθουν ὅπως ταχύτερον ἀρπάσωσι τὴν λείαν των, αὐτὸς ἔψαλλε τὸ κύκνειόν του ἄσμα, πέμπων τοῦτο οὐχὶ ὡς διαμαρτυρίαν πρὸς τὸν Ἄδην, ἀλλ' ὡς οἶκτον πρὸς τὴν τοιαύτην ἀπώλειαν τῶν καλλονῶν τοῦ μεγαλείου ἐν ᾧ ἔζη :

Γιὰ ἰδὲς καιρὸ ποῦ διάλεξε ὁ χάρος νὰ μὲ πάρῃ,
Τώρα π' ἀνθίζουσιν τὰ κλαριά καὶ βγάζ' ἡ γῆς χορ-
[τάρι.

Οἷος περιπαθῆς ἀποχαιρετισμὸς πρὸς τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τὴν γῆν τῶν ἀγώνων του, πρὸς τὴν πατρίδα του, ἣτις ἐνόμιζέ τις ὅτι ἠνθίζε τὰ κλαριά, διὰ νὰ στολίσῃ τὸν προσφιλέστερον τῶν ὑμνητῶν της, ἣτις ἔβγαζε χορτάρι χλοερὸ διὰ νὰ καταστήσῃ ἀπαλωτέραν τὴν μητρικὴν

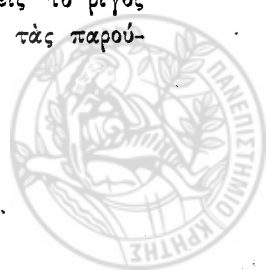

της ἀγκάλην ὅπως δεχθῆ τὸ πολυφίλητον τέκνον της, τὸν προσφιλῆ ἥρωά της, τὸν δεδοξασμένον μάρτυρά της. Ἦν-
θιζον τὰ κλαριά, διὰ νὰ προσδώσουν τὴν τελευταίαν εἰ-
κόνα εἰς τοὺς γλυκεῖς ὀφθαλμούς του, οὐχὶ κατηφῆ, ξηρὰν,
μαρασμώδη, ἀλλὰ σφριγῶσαν, ἀμάραντον, ἀνθηρὰν ἀνθηρὰν
ὅπως τὸ κάλλος του, ὅπως ἡ καρδιά του. Ἀνθισμένα κλαριά ἔ-
πρεπε νὰ ἴδῃ ὁ Διάκος ἐν τῇ ἐπιθανατιῷ του φιλοσοφία,
καὶ εἰς δροσερὸ χορτάρι νὰ ἐπαναπαυθῆ τὸ βλέμμα του,
ὅπως συναποκομίσῃ ὡς ὕστατον θέαμα τὴν βλάστησιν, τὴν
ἀναγέννησιν τῆς γῆς ἣν ἐδόξασε. Εἰσδύσατε νῦν εἰς τὸ
δρᾶμα ὅπερ ἐμφανίζει ἡ ἱστορία. Θαυμάσατε, κλαύσατε,
καὶ πνίξατε τῶν σπαραγμῶν τῶν ἐντυπώσεών σας, ὅπως μὴ
τὸ συμπονοῦν δάκρυ σας μολύνῃ τὸ ἀμάραντον τοῦ ἡρωί-
σμοῦ κλέος.

«Ἐμένα κι' ἂν σουβλίσετε ἕνας Ρωμηὸς ἐχάθη», ἐφώνει
πρὸς τοὺς δημίους του, μὴ ἐξυψούμενος, ἀλλὰ θεωρῶν ἑαυ-
τὸν ὡς κοινὸν Ρωμηόν, ὡς κοινὸν στρατιώτην, ὡς κοινὸν πο-
λίτην ἐκτελοῦντα τὸ καθῆκόν του. Ἴδου τὸ ἔκπαγλον με-
γαλεῖον τῆς ταπεινοφροσύνης, ὅπερ ἀνέμενε νὰ ἐξέλθῃ ἐκ
τῶν πυρπολουμένων σπλάγχχνων τοῦ ἥρωος. Ἴδου ἡ ἐξαι-
σία ἀποτύπωσις τῆς ἑλληνικῆς εὐλαθείας πρὸς τὸν ἠθικὸν
νόμον!

Δὲν θέλω νὰ μεταβληθῶ εἰς πένθιμον ζωγράφον, ὅπως
βυθίσω εἰς τὸ αἶμα καὶ τὴν χολὴν τοὺς χρωστῆρας μου, ὅπως
παραστήσω πρὸ ἡμῶν τὴν θλιβεράν εἰκόνα...

...Ἐν τῇ στυγνότητι ἐνὸς ἀμνοῦ τοῦ Πάσχα, μικρὰν ρί-
ψατε τῆς διανοίας σας ἀκτίνα καὶ ἀρκεσθῆτε εἰς τὸ ρῆγος
ὅπερ θὰ σᾶς καταλάβῃ, σχετίζοντας τοῦτο μὲ τὰς παρού-
σας στιγμὰς...

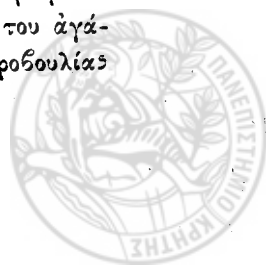
Δὲν θέλω διὰ πλειοτέρου παραγαμοῦ νὰ καταβιβάσω τὸν ἡρωϊσμὸν τοῦ μάρτυρος. Δὲν θέλω νὰ ράνω τοιαύτην καιομένην μορφήν διὰ δακρύων πικρῶν, ἵνα μὴ μολύνω τὴν φιλοτεχνουμένην ἐκεῖ ἀθανασίαν. Δὲν θέλω νὰ διανοίξω τὰς καρδίας σας, ὅπως τὸ φλογῶδες ἐξέλεθη πάθος, καὶ τὰ στήθη σας ὅπως ἐκφύγωσιν οἱ ἀλγεινοὶ στόνοι ἵνα μὴ ἤττηθῆ πρό τῆς μαρτυρούσης ὕλης τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας. Τοιαύτη ὕλη ἥτις ἐγκρύπτει μίαν μεγάλην ἰδέαν, εἶναι προωρισμένη νὰ βάρηται ἐν τῷ αἵματι. Ἐκ τοιούτου δὲ αἵματος πλάττεται ὁ ἡρωϊσμός, καὶ ἐκ τοιούτου σώματος γεννᾶται μία ἀθανασία.

Τὸ αἷμα εἶναι τῆς δόξης ἢ πορφύρα, καὶ τ' ἀνθισμένα κλαριά ὁ τετιμημένος στέφανος. Ὁ ἡρωϊσμός τοῦ πεδίου τῆς τιμῆς μεταβάλλει τὴν ὕλην εἰς σκιάν, εἰς φάντασμα, εἰς ἰδέαν. Καὶ τὸ φρικῶδες μαρτύριον τῆς Ἀλαμάνας ἐσοῦβλισεν ἓνα Διάκον, ὅπως δημιουργίῃ ἐν μέγα ἰδεῶδες, ὕψηλόν, ἀπρόσιτον εἰς ἡμᾶς τοὺς δειλαιούς, οἵτινες οὐχὶ νὰ παρακολουθήσωμεν τοῦτο δυνάμεθα, ἀλλ' οὐδὲ νὰ κατανοήσωμεν ἀρκούντως.

Ἡ θρησκεία καὶ ἡ πατρὶς ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῆς Ἀλαμάνας ἐνοῦνται, ὅπως ἀποτελέσωσι κοινόν τι σύμβολον, κοινὸν τύπον ὁμοουσίου λατρείας.

Ὁ Διάκος δὲ οὕτως ἐξεταζόμενος εἶναι τὸ μόνον πρότυπον ἐθνικοῦ μάρτυρος, ἀλλὰ καὶ τὸ μόνον σέμνωμα τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας, ἥτις ἐτιμήθη δι' αὐτοῦ.

Ἡ πολιτεία καὶ ὁ κλῆρος εἰς τὸν Διάκον ὀφείλουσι τὸν μεγαλοπρεπέστερον τῶν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος θριάμβων των. Ὡς δὲ ὁ λαὸς περιβάλλει τοῦτον δι' ἀθανάτου ἀγάπης, οὕτω καὶ ὁ κλῆρος δέον ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑστεροβουλίας

ὡς πρὸς τὰς συνθήκας, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιφυλακτικότητος ὡς πρὸς τοὺς τύπους, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Διάκου ν' ἀποθαυμάζη τὸν σεμνότερον τῶν μεγάλων, ὑφ' ἧς διάγει ἀρχῶν, πρόμαχον, τὸν εὐγενέστερον ἐκτελεστήν τῶν ὑψίστων ὑποχρεώσεων, τὸν θαυμασιώτερον ἀντιπρόσωπον διανοίας ἀπειριόστου ὑψηλοφροσύνης, οὐχὶ δ' ὑποκειμένης, εἰς τετριμμένους στοχασμούς καὶ πενιχρὰς ιδιότητας, ἀναξίας τῶν εὐγενῶν σκέψεων, ἀλλὰ εὐρυτέρων πνευματικῶν τάσεων καὶ φιλοσοφικωτέρων ἀναλαμπῶν.

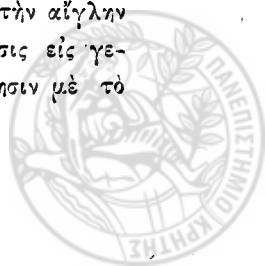
Οὕτως ὁ Διάκος παρέχει πληθὺν ὄλην πολυτίμων στοιχείων, δι' ὧν παράγεται ἔθνικὴ τις ἀρχή, ἔθνικὸς τις κανὼν.

* *

Καὶ τὴν ἀνάμνησιν τοιοῦτου μαρτυρίου, τὴν ἀνάμνησιν τοῦ μοναδικοῦ γεγονότος τῆς ἱστορίας, ἡ Ἑλλάς ἐν τῇ ἀποκαταστάσει αὐτῆς ὄφειλε νὰ τιμήσῃ ἐν τῇ προσηκούσῃ ἀξίᾳ.

Κοινωνικοὶ περισπασμοὶ καὶ πολιτικαὶ διαμάχαι καὶ ἠθικαὶ καταιγίδες, ἦσαν πάντῳ ἀνίσχυροί, ὅπως σταματίσωσι τῶν εὐγενῶν ἐκείνων ἐνδείξεων τὴν πραγμάτωσιν, ἧτις εἶναι τεκμήριον τῆς ἔθνικῆς σωφροσύνης.

Ἡ μνήμη τοῦ Διάκου δὲν ἔχει ἀνάγκην τῶν πολυτίμων ἐν τῇ ὁράσει καὶ πενιχρῶν ἐν τῇ διανοίᾳ ἐκφάνσεων τοῦ αἰσθήματος τῆς εὐγνωμοσύνης. Ἀρκεῖ ὅτι εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν δὲν εἶναι ξένον τὸ ἀθάνατον ὄνομά του· ἀρκεῖ ὅτι ἡ λαμπροτέρα τῆς ἱστορίας σελὶς κοσμεῖ τὴν αἴγλην τῆς δόξης του· ἀρκεῖ ὅτι ἡ φήμη καὶ ἡ παράδοσις εἰς γενεὰς ὀλοκλήρους θὰ προσφέρωσι τοιαύτην ἀνάμνησιν μὲ τὸ

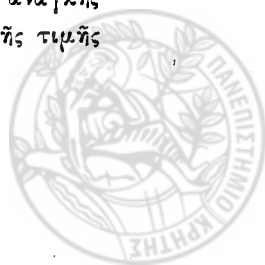
αὐτὸ γόητρον, μὲ τὴν αὐτὴν ἐπιβολὴν, μὲ τὸ αὐτὸ κάλλος. Ἄρχει ὅτι ἡ μουσα ἐξιδανίκευσε τὸν ἑλληνικὸν ἐκεῖνον Γολγοθᾶν, ὅπως εἰς τὰς ἀτυχεῖς καὶ δυσμενεῖς στιγμὰς τῶν ἐθνικῶν περιπετειῶν, ἐμφανίζει τοῦτον ὡς τὸν μαγικὸν Τειρεσίαν, ὡς τὸν ἠδύλαλον Τυρταῖον, ὅπως διεγείρη τὸ ἠθικὸν σθένος, ὅπως προσδίδῃ τὴν εὐγενῆ μαρίαν, τὸν ἐνθουσιασμόν.

Τοῦ αἰῶνος ὁμῶς τὸ πνεῦμα ἔχει πλειοτέρας ἀπαιτήσεις, θετικώτερας τινὰς ἀξιώσεις ὡς πρὸς τὸν τοιοῦτον προορισμόν. Ἡ ἐξωτέρικευσίς κατ' αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἀφ' ἐνὸς μὲν τῶν μεγάλων τούτων σκοπῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς πραγματικότεραν ἀντιπροσωπείαν τῆς εὐγνώμοσύνης, τῆς ιδιότητος ταύτης, ἥτις διακρίνει τοὺς πεπολιτισμένους λαούς.

Τῶν τύπων οὕτως ἡ αἰσθητοποίησις καθίσταται συμβολικὴ τις ἀρετὴ, προκαλοῦσα τὸν θαυμασμόν καὶ τὸ προσκύνημα, τὴν λατρείαν καὶ τὴν μίμησιν.

Ὁ Διάκος ἔπρεπε νὰ ἐμφανίζηται εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν, εἰς πάσας τὰς πράξεις καὶ τὰς σκέψεις του, ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, ἀλλ' ἐξ ἄλλου ἡ εὐγνώμοσύνη ὀφείλει ἐκ τοῦ μαυσωλείου τῆς ἱστορίας νὰ ἐκθάψῃ τὴν ἡρωϊκὴν μορφήν, ὅπως ἐμφανίζῃ ταύτην αἰωνίως πρὸ ἐκείνων, οἵτινες ἐγεννήθησαν διὰ νὰ τὴν σεβασθῶσιν.

Καὶ τὸ εὐγενές τοῦτο ὄνειρον εὐτυχῶς δὲν ὑπῆρξε φροῦδον. Ἡ Ἑλλάς ἀνεκάθηεν ἐνεκολπώθη τὰς εὐγενεστέρας τῶν ἰδεῶν καὶ εἰργάσθη ὅπως ἱκανοποιήσῃ προσδοκίας ἱερὰς καὶ ὑποχρεώσεις ἐπιβαλλομένας οὐχὶ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἢ τῶν περιστάσεων, ἀλλ' ὑπὸ τῆς συναισθήσεως τῆς τιμῆς

καὶ τοῦ καθήκοντος. Δὲν ἐλησμόνησεν ἐκείνους, οἵτινες ἐδείχθησαν ἄξιοι τῶν συμπαθειῶν καὶ τῶν ἐλπίδων τῆς.

Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος οὕτω δὲν εἶναι προσφιλεὶς ἀσύλληπτον ὄραμα, ὀπτασία ἡδίστη εἰς τὴν φαντασίαν, ἀλλ' εἰκὼν ἀναμνηστηρίου μεγαλουργίας, προσκαλούσης τὸ ἔθνος ὅπως μὴ λησμονήσῃ τὸ μέλλον, ἀφοῦ ἐγνώρισε νὰ σέβηται τὸ παρελθόν.

* *

Ὀλίγοι ἴσως περίεργοι ἔλαβον τὴν τιμὴν νὰ ἴδωσι τὸ δεῖγμα τοῦτο τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης, ἀποθαυμάζοντες τὸν ὑπερήφανον ἀνδριάντα, ὅστις μετ' ὀλίγον θὰ κοσμήτῃ τὸν τόπον τῆς ἀθανασίας. Ἐκεῖ, εἰς τὸ τέλος τῆς πόλεως, ἐν σεμνῷ ἐργαστηρίῳ φιλοπόνου καλλιτέχνου (*) ὁ εὐλαβῆς προσκυνητῆς ἀνακαλύπτει τὸν μαρμαρώδη γίγαντα, τὸν ἀποκρυστάλλωθέντα ἡμίθεον, τὸν ἐκπληκτικὸν ἀρματωλόν, προξενούοντα τὸ θάμβος, διαχέοντα τὸν ἐνθουσιασμόν.

Ὅλον ὅμως ἐκεῖνο τὸ μεγαλεῖον τῆς λεβεντιᾶς, ὅλη ἡ ὑψηλοφροσύνη, ἣτις διαλάμπει εἰς τὴν ἡρωϊκὴν ἐκείνην καλλονήν, ὅλη ἡ μαγικὴ χάρις, ὅλα τὰ θέλητρα τὰ προκαλοῦντα τὴν αἰσθηματικὴν ἐξύψωσιν, τὴν εὐπάθειαν, ὅλη ἐκείνη ἡ ἀπαστρέπτουσα αἴγλη τῆς ἀθανασίας, ἐπέπρωτο δυστυχῶς νὰ μένωσιν ἔτι καταδεδικασμένα ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ καλλιτέχνου, διότι τὸ ἔθνος ἐσταμάτησε τὴν προθυμίαν αὐτοῦ, καὶ ἐν ἐπιλησμοσύνῃ τινι, ἔθεσε σταθμὸν ἀτυχημάτων ἐν τῇ μέχρι τοῦδε τιμητικῇ πορείᾳ ὑπὲρ τῆς ἐμφανοῦς καταδείξεως τῆς εὐγνωμοσύνης.

(*) Τοῦ κ. Ι. Κορακατσάκη

Νῦν δ' ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, μὲ ὄλην τὴν θέρμην, ἣν ἐμπνέει ἡμῖν τοιαύτη ἀνάμνησις, καὶ κατὰ καθήκον, ὑπομνήσκομεν εἰς πάντας τὰς μεγάλας ὑποχρεώσεις πρὸς τοιαῦτα ἔργα, ὧν ἐκ τῶν σεμνοτέρων καὶ θαυμασιωτέρων εἶναι ὁ γιγαντώδης ἀνδριάς τοῦ ἥρωος τῆς Ἀλαμάνας.

Ἄς συλλογισθῆ ἕκαστος ἐξ ὑμῶν, ὅτι τὸ ὑπερήφανον ἀγαλμα μένον ἐκεῖ δεσμευμένον ἀναμένει παρ' ἡμῶν τὴν λύτρωσίν του. Ὅχι! Ἡ στέγη ἐκείνη δὲν εἶναι ἀνταξία ὅπως σκέπη τὸν ἥρωα, διότι μόνον ὁ οὐρανὸς τῆς Ἑλλάδος ἔχει τοιοῦτους προορισμούς. Δὲν ἀνήκει εἰς τὴν γωνίαν ἐκείνην ἀφανῆς ἢ μεγάλη τοῦ ἠρωϊσμοῦ φιλοσοφία, ἢ ἀποθανατιζομένη διὰ τῶν κρυσταλλωδῶν τῆς Πεντέλης σπλάγγων. Πατρίς του δὲν εἶναι τὸ μικρὸν ἐργαστήριον, ἀλλ' ἡ μεγάλη Ἑλλάς. Εἰς ταύτην ἀπόδοτε, εἰς ταύτην, τὸ εὐφίλητον κτῆμά της· ἀπόδοτε τὸ τέκνον εἰς τὴν μητέρα, καὶ μὴ ὀκνήσητε διὰ τὰ πενιχρὰ τροφεῖα. Ἀπόδοτε εἰς τ' ἀνθισμένα κλαριά τὸν ἥρωα, ὅστις ἐκλείσει τοὺς φθαλοὺς μὲ τὴν παρῆγορον εἰκόνα των. Ἄς ἀποδειχθῆ δ' οὕτω διὰ τῆς συνδρομῆς σας, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔχει καὶ ἄλλους Διάκους, ἔστω καὶ ἂν περιορίζωσι τὴν μίμησιν μόνον εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην.

Ζητοῦντες τὴν συνδρομὴν σας ἐμπνεόμεθα ὑπὸ τῶν θείων ἀρχῶν τοῦ ἠθικοῦ νόμου ἐπισφραγιζομένου ὑπὸ τῆς συνειδήσεως. Ζητοῦντες τὸν ὄβολόν καὶ τοῦ τελευταίου πολιτοῦ, ἔχομεν δι' ἐλπίδος ὅτι διαθερμαίνωμεν ἐν αὐτῷ τὸ αἶσθημα τοῦ καθήκοντος· ἡ δὲ χεὶρ του θὰ τεῖνῃ ἐλευθέρως, διότι ἡ συνδρομὴ του ἀνακουφίζει τὸ βᾶρος μιᾶς ἰδέας καὶ ἐνθαρρύνει μίαν προσδοκίαν.

Ἡ συνδρομὴ ὑπὲρ τοῦ Διάκου εἶναι προσκύνημα πρὸς

τὸν ἐξαγιαζόμενον ἔθνικὸν πόθον, πρὸς τὴν πατρίδα. Ὑπὸ τὴν σκέπην δὲ ταύτης ἐν θλιβεραῖς ἡμέραις θ' ἀτενίζωμεν εἰς τὴν ἀθανασίαν, ἧς τὸ μεγαλεῖον ἐπέχυσεν ἡ ἱστορία ἐπὶ τῶν μορφῶν τῶν ἡρώων τῆς, ὅπως ἀντλήσωμεν τὴν ἐλπίδα, ὅπως διαθερμάνωμεν τὸ ἰδεῶδες, ὅπως ἐξευγενίσωμεν, ἐξελλήνιζοντες ἡμᾶς αὐτούς, εἰς τὸ θεῖον τοῦτο πανόραμα τῆς οἰχομένης εὐκλείας.

Ἐν τῇ ὄψει τοῦ Διακίου ἐξιθανικεύεται ἡ ὕλη, ὅπως ἀποθεώσῃ τὸν ἥρωά τῆς. Ἄς ὁμολογήσῃ δὲ ἡ καρδιά ὄλων ἡμῶν, ἐὰν τὴν σήμερον ἔχωμεν ἀνάγκην ἡρώων.

Δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀνδριάντων ὑποπιπτόντων εἰς τὴν ὄρασιν, ἢ μνήμη τοῦ Διακίου· ἀπαιτεῖται ἐπιβλητικὴ μεγαλοουργία τῆς νεωτέρας γενεᾶς, διὰ νὰ ἰκανοποιηθῇ ὄλον τὸ φιλοσοφικὸν μυστήριον, ὅπερ ἐκρύπτει ἐκεῖνη.

Ὁ Διάκος δὲν ἔχει ἀνάγκην ἡμῶν· ἡμεῖς ἔχομεν ἀνάγκην τοῦ Διακίου.

Αἱ ! δὲν εἶναι αἴσχος καὶ ὄνειδος ἡμῶν νὰ καταδικάσωμεν τὸν γίγαντα τοῦτον εἰς τὴν εἰρκτὴν ἐνὸς ἐργαστηρίου; Ἄς ἀποθαυμάσῃ ἐπὶ τέλος αὐτὸν ὀλόκληρον τὸ Πανελλήνιον ἄψυχον, μέχρις ὅτου καὶ αὐτὸ τὸ μάρμαρον συγκινηθῇ ἐκ τῶν ἀτυχημάτων μας καὶ λάβῃ ψυχὴν καὶ ὀμίλιαν ὅπως μᾶς λαλήσῃ, ὅπως μᾶς ἐπιβληθῇ.

Ἐναποθέσατε τὸν λιθανωτὸν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τούτου, ὅπως ὁ ἰλαστήριος καπνὸς περιβάλλῃ τὸ εἶδωλον τοῦτο τῆς ἔθνικῆς λατρείας. Τῶν μουσολῶν οἱ ἠδυπαθεῖς διθύραμβοι ἄς ἐνωθῶσι μὲ τὴν γλυκεῖαν μολπὴν τῆς Κλειοῦς, ὅπως αἱ χαρμόσυνοι ἀποτελεσθῶσι συνθέσεις διὰ τὸ κλεινὸν μουσουργημα τοῦ θριάμβου. Κομίσατε τοῦ Παρνασσοῦ τὰς θαλεροτέρας δάφνας καὶ ράνατε τὴν Ἀλαμάναν, καὶ μὲ τῆς Κα-

σταλίας τὸ μαντικὸν νάμα δροσίσατε τὸ μαρτυρικὸν τῆς χῶμα. Τελέσατε τὴν σεμνὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου τῆς, καὶ κρούσατε εὐέλπιδα τὰ σήμαντρα τῶν ναῶν του. Ἀποκαλύψατε τὸν ἀθάνατον νεκρὸν· ἀναπετάσατε τὸ γαλανὸν σάβανόν του καὶ ἀσπασθῆτε τοῦτο, ὅπως γνωρίσωσι τὰ χεῖλη σας καὶ τὸν εὐγενέστερον προορισμὸν των. Στολίσατε μὲ μυρσίνην καὶ ἔλατον, μὲ ρόδα καὶ ναρκίσσους τὴν εἰκόνα τῆς τιμῆς, καὶ κλίνατε γόνυ πρὸ τοιαύτης ἱερότητος, ἥτις διὰ τοῦ αἵματος τὸ πενιχρὸν ράσον μεταβάλλει εἰς ἀλουργίδα αἰωνίας δόξης. Ψάλλατε τοὺς νικητηρίου παιᾶνας τοιοῦτον μοιρολόγι ἀρμόζει εἰς τοὺς νεκροὺς τῆς πατρίδος. Ὑμνήσατε τὴν ἀθανασία των, καὶ μέλψατε τὰς ᾠδὰς τοῦ ἀμαράντου αὐτῶν κλεους.

Ἡ ἀλλόφρων οἰμωγὴ ἄς ἐκπνεύσῃ πρὸ τῆς χρυσοπερὺγου εἰκόνας, καὶ ἡ φθίνουσα καὶ δειλαία φιλοπατρία ἄς ἀναγεννηθῆ πρὸ τοῦ ἐνθέου εἰδώλου τῆς μεγαθύμου ἀρετῆς. Ἐκ τοῦ θλιβεροῦ κευθμῶνος τῶν πατριωτικῶν σκελετῶν καὶ τῶν μεγαλωνύμων λειψάνων τῶν εἰρηνικῶν πολέμων τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος, ἄς εἰσχωρήσῃ ἡ φαντασία καὶ ἡ ψυχὴ εἰς τὸ πολυτίμητον τοῦ ἀγῶνος πολυάνδριον, ὅπως ἀποθαυμάσῃ οὐχὶ ὑπερηφάνους τύμβους καὶ κολοσσαῖα μαυσωλεῖα τὰ προορισμένα νὰ μεγαλύνωσι διὰ τοῦ ὄγκου των τὴν πενίαν ἣν ἐγκρύπτουσι, καὶ νὰ δημιουργήσωσιν εὐμενῆ φήμην ὑπὲρ αὐτῆς, ἀλλὰ νὰ προσκυνήσῃ τοὺς ἐθνικοὺς ἁγίους καὶ ἐμβολιασθῆ διὰ τοῦ θαυματουργοῦ αἵματός των ὅπερ ἐκεῖνοι προσέφεραν ὑπὲρ ἡμῶν. Πατρεύσατε ἐκεῖ τὴν περιδοξον ταπεινόφροσύνην τῶν ἐθνικῶν μαρτύρων, ὧν τὰ στήθη περιεκόσμησαν οὐχὶ οἱ ἀδαμάντινοι ταξίαρχαι, ἀλλ' αἱ πληγαὶ τῶν μαχῶν, τὰ πολύτιμα καὶ δυσσπόκτητα ἀρι-

στεία, αἱ πανάγιαί αὐται σφραγίδες, αἵτινες ἀποτυπῶνται ἐκεῖ, ὅπως ἀνακηρύξωσιν ἐπισήμως τὸ ἠρωϊκὸν ἐκεῖνο σῶμα, στρατιωτὴν τῆς ἐλευθερίας καὶ τέκνον τῆς πατρίδος. Ἐκεῖ ἄς διανοιχθῆ ἡ καρδία σας ὅπως γνωρίσῃ ἱερωτέρας συγκινήσεις, προξενούσας ἀρμονικωτέρους τοὺς παλμούς θερμότεραν τὴν εὐπάθειαν. Ἡ καρδία μας δὲν ἠγάπησεν ἀκόμη οὕτω, δὲν ἀνεῦρε τοιοῦτον πολυφίλητον ἔρωτα κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς πεζότητος καὶ τοῦ στωϊκισμοῦ. Τὸ ἀγαλμα τοῦ Διάκου εἶνε ἡ περιπαθῆς Γαλάτεια, αὐτὴ ἡ πατρίς, ἣν διακαίουται νὰ ἀντιπροσωπεύῃ ἡ μορφή τοῦ ἥρωος. Ἀγαπήσατε αὐτὴν ὅπως σὰς προσφέρῃ τὸν ἔρωτά της, ἔρωτα ὑψηλόν, ἐμπνεόμενον ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς ιδέας.

...Φιλοσοφήσατε εἰς τὸ θέαμα τοῦτο, εἰς τὴν ὄψιν τῆς φουστανέλλας, ἧς ἐκάστη πτυχὴ ἐγκρύπτει καὶ μίαν λέξιν καὶ ἓνα στοχασμόν· εἰς τὴν φλοκάταν, τὴν κομψὴν περιβολὴν τῆς λεβεντιάς· εἰς τὸ τεθραυσμένον ξίφος, ὅπερ συμβολικῶς ἐμφαίνει ὅτι διεκόπη τὸ μέγα ἔργον τοῦ 21, θραυσθὲν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ὀλέθρους.

Κομίσατε «ἀνθισμένα κλαριά» καὶ περικοσμίσατε τὴν ἐξιδανικευομένην ὕλην. Ἡ προσφορά σας ἔστω εὐλογημένη, καὶ τὸν κρῦφιον στεναγμὸν ὅστις ἐκφεύγη τοῦ στήθους σας, θεωρήσατε ὡς τὴν μόνην ἱκανοποίησιν δι' ἧς ἡ μετάνοια τιμᾷ τὴν εὐγνωμοσύνην.

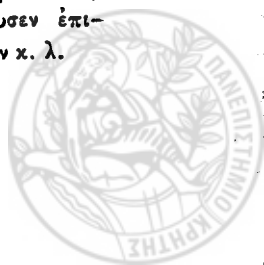
Σπεύσατε εἰς τὴν πανηγυρινὴν σὰς προσκαλεῖ ἐν τῇ ἀδελφουσίῃ ἡ ἡχώ τῆς πατρικῆς φωνῆς, σὰς κράζει τὸ υἱικὸν καθήκον. Σπεύσατε εἰς τὴν ἱεράν τελετήν· ἡ εὐγνωμοσύνη ἀναμένει παρ' ὤμων τὸν λυρικώτερον ψαλμόν, τὸ περιπαθέστερον τραγοῦδι.

Ἐν τῇ σεμνῇ ταύτῃ λειτουργίᾳ τότε, ἄς ἀτενίσωμεν τὸν

Διάκον διὰ νὰ πεισθῶμεν ὅτι δὲν ἐπλάσθημεν διὰ νὰ λιβα-
νίζωμεν νεκρούς, οἵτινες ἐχάθησαν διὰ παντός. Ἄλλ' οἱ νε-
κροί μας ἀντιπροσωπεύουσι τὴν ἀθανασίαν ὃ δὲ ἀνδριάς
οὗτος εἶναι σεμνὸς βωμὸς τῆς. Ἡ συνδρομὴ σας εἶναι ἡ ἴε-
ρὰ θυσία ἐπὶ τούτου. Προσέλθετε πρὸ αὐτοῦ εὐλαβῶς, καὶ
καταθέσατε ταύτην· εἶναι τιμὴ σας, εἶναι καθήκόν σας.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ παρόντος συνεστήθη ἡ
ἐπὶ τοῦ ἀνδριάντος ν. κεντρικὴ ἐπιτροπὴ, ἀποτελουμένη ὑπὸ τῶν
κ. κ. Α. Σιμοπούλου ἐπιτ. προέδρου, Ν. Παπαλεξανδρῆ τ. προ-
έδρου, Χ. Α. Ἐλιοπούλου Γενικοῦ Γραμματέως (καὶ ἰδρυτοῦ), καὶ
τῶν μελῶν κ. κ. Ο. Φωστηροπούλου, Δ. Ι. Καλογεροπούλου,
Ι. Ἀρσένη, Γ. Καλλισπέρη καὶ Ε. Ἀγγελῆ, ἣτις ἴδρυσεν ἐπι-
τροπὰς ἐκ κυριῶν δεσποινίδων καὶ κυριῶν διὰ τὴν ἀγοράν κ. λ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

Πανηγυρικός

Χ. Α. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Τῷ φιλογενεστάτῳ κ. Π. Ζ.

